

Balcan Can Contemporary

Editorial

BCC (Balcan Can Contemporary)

International Arts Information Environment

Balcan Can Contemporary (BCC) is an international arts information environment, which has the goal to support, connect, present, empower and raise visibility of artists and arts organizations involved in contemporary and innovative performing arts from the Balkans. Giving space to young and emerging as well as established artists who are interested in researching and questioning different models of producing, creating and presenting their work is at the core of our attention.

Non-curating by definition, BCC aims for the horizontal yet not passive democratization of arts information sharing with which we are filling the communication gaps between different stakeholders (be it between performers and their audiences or even between arts organizations in different countries). Through our English language published magazine, a website in development and an extensive emailing-list we are targeting potential audience throughout and beyond Europe becoming the information resource on the region's contemporary scene.

In addition to being the marketing and information resource environment which every contemporary arts organization and artist from the Balkans can draw from by gaining or disseminating information using the BCC platform, segments of the magazine are dedicated to issues in focus or understanding different contexts. For example, this second issue of BCC brings to the table the Balkan Dance Platform, Public spaces as performance spaces, Political performances and the relationship between Art and Law in different contexts.

BCC simply means Balcan Can Contemporary •

Zvonimir Dobrović

Upcoming & Up and Coming

in the region

Tina Mess, Catching a Big Fish

BULGARIA

3rd Edition of the Annual Dance Concert for Emerging or Established Bulgarian Choreographers
@LMA @LTER University Theatre, 15 Tsar Osvoboditel Blvd., Sofia
December 16, 2010

Foundation Etud is pleased to announce the 3rd edition of the Annual Dance Concert for Emerging or Established Bulgarian Choreographers. The event will take place this December 16 at @LMA @LTER University Theatre in Sofia. The second edition of the concert presented more than 13 short works with a great diversity of styles. This year 6 new creations by Nikolina Todorova, Ana Salasar, Alexandra Spasova, Petia Iosyfova, Asen Nakov, and Jivko Jeliskov are presented. For more details contact Galina Borissova, Executive Director at galiaborissova@gmail.com or Ani Collier, The President of Fondation Etud.

BiH

Editor's Note

Detailed listings for the next few months in Bosnia and Herzegovina can be found on these web sites ->

www.bhteatar.ba

www.tanzelarija.org

CROATIA

SQUIRRELS STRIKE BACK
Idea and Concept: Maja Drobac
Dancers: Sara Barbieri, Darija Doždor, Ognjen Vučinić
Zagreb Dance Centre, Ilica 10, Zagreb
January 13 – 15, 2011

OOUR / SELMA BANICH: IWALY
IVANA RONČEVIĆ:
LINIJA KONTAKTA
Zagreb Dance Centre, Ilica 10, Zagreb
January 16, 2011

HOW SALTY IS YOUR DARKNESS
Choreography and performance: Mark Boldin
production: Atelier Choréographique in coproduction with Scene Gorica and in collaboration with Zagreb Dance Centre
Zagreb Dance Centre, Ilica 10, Zagreb
January 20 – 22, 2011 at 8pm

This is a performance about solitude and loneliness and its true face; a story about the emotions which abound and manifest themselves in a variety of expressions, frustrations, fears and desires hidden in an inner world. A world that people focus on with intensity only when they are alone. A world that is also a quest for contradiction the beauty of pain.

Can a person live entirely alone? How do we cope with our fears? When do we feel abandoned? How salty is your darkness?

Prostor+
WARP 2 Engine Rijeka - AN EVENING OF ORIGINAL WORKS AND PERFORMANCES
Authors: Lucija Blažević, Maja Dobrila, Vladimir Ježić, Tanja Kalčić, Ana Mojzeš, Matea Pasarić, Jasmin Vrban.

The WARP project is inspired by and modeled after Eksena's WARP project in Zagreb.
HKD, Strosmayerova 1, Rijeka, Croatia
January 28 – 29, 2011
www.prostorplus.hr

WARP is a presentation platform for original works through which authors are provided with the conditions for continued operation and recognition, and a chance to present their finished performance and video-dance works or works in progress. WARP 2 features four pieces created by seven authors.

Zanki / Wirthmüller
VIERFUßER (QUADRUPEDA)

Concept, choreography, text, performance: Petra Zanki & Britta Wirthmüller
A production of Zanki / Wirthmüller in Co-production with LOFFT Leipzig and Banana Gerila Zagreb.
Zagreb Dance Centre, Ilica 10, Zagreb
February 10 – 12, 2011 at 8 PM

Different from their last dance performance, in which the upright body was the prerequisite, this time Zanki and Wirthmüller get on their hands and knees and explore the possibilities of 'four-footed-ness'. Hereby they touch not only the ubiquitous images and movements that this position evokes, but reflect upon how they cohere, interweave and alter their own humanness. Thus the performers take us for a walk into the landscapes of the familiar, the illicit, the unknown and intricate.

Alice Chauchat, Géorgique

SLOVENTA

Hanna Preuss
Spanski borci Cultural Centre, Ljubljana
January 7, 2011 at 8 pm
www.spanskiborci.si

For the past 30 years, sonoric artist Hanna Preuss, a recipient of a number of festival prizes and various awards for her art, has collaborated as a musician, sound engineer, sound director and sonoric composer in a number theatre, music and intermedia projects, and also student, short, documentary, animated and experimental films both in Slovenia and abroad.

Sebastijan Horvat
Boudoir Philosophy
Spanski borci Cultural Centre, Ljubljana
January 17, 2011 at 8pm

Through the format of a performative exhibition, Boudoir Philosophy exhibits and deconstructs artwork and the theatre performance project.
www.spanskiborci.si

Series of performances
Via Nova
presentation of the book NE, Via Negativa 2002-2008
Stara mestna Elektrarna - Elektro Ljubljana
January 26 - 30, 2011
www.bunker.si

Bara Kolenc
Metamorphoses 1º: Hunt
Produced by: KUD Samosvoj
Kino Šiška, Katedrala, Ljubljana
January 29, 2011 at 8pm
www.kinosiska.si

In her new performance Metamorphoses 1º: Hunt, the choreographer and director Bara Kolenc focuses on hunting, but dwells on broader notions – the relation between man and nature, between culture and nature. Hunting is presented in the context of the contemporary civilised society, where it exists as a regulated practice within a similarly regulated nature.

Leja Jurisić and Sonja Pregrad
Better Life
Dance Theatre Ljubljana
January 23, 2011 at 8pm

Produced by: Društvo PEKINPAH * King Kong
www.pekinpah.com and www.ptl.si

Teja Reba
650 experiences, a body that has not been tamed
Produced by: Exodos

performance
Stara mestna Elektrarna, Ljubljana
January 22 - 24, 2011 at 8pm
www.exodos.si

Matjaž Farič
Let the Children Come to Me
Produced by: Flota
Dance-theater performance
Cankarjev dom, Linhart Hall, Ljubljana
January 28, 2011 at 8pm
www.cd-cc.si and www.flota.si

Miha Nemeč
Liferanti
Theatre performance
Glej Theatre, Ljubljana
February 17, 2011 at 8pm
www.glej.si

Gibanica – Moving Cake festival (5th Slovenian Dance Platform)
Various venues: **Stara mestna elektrarna – Elektro Ljubljana, Kino Šiška, Spanski borci, Cankarjev dom, Center urbane kulture Kino Šiška, Plesni teater Ljubljana.**
February 24 - 27, 2011

A biennial platform of Slovene contemporary dance. This year's serving will include 12 – 15 performances chosen by 3 selectors (Andreja Podrzavnik, Blaž Lukanc, Virve Sutinen)

Attila Antal
The Garden Of The Selfish Giant
After Oscar Wilde's fairytale
Puppet theatre performance (for children)

Mini Teater Ljubljana
February 2011
www.mini-teater.si

Miloš Lolić
Bartleby, The Writer
Produced by: Mini teater Ljubljana
Theatre performance
Mini Teater Ljubljana
March 2011
www.mini-teater.si

The best-known story from Wall-street!

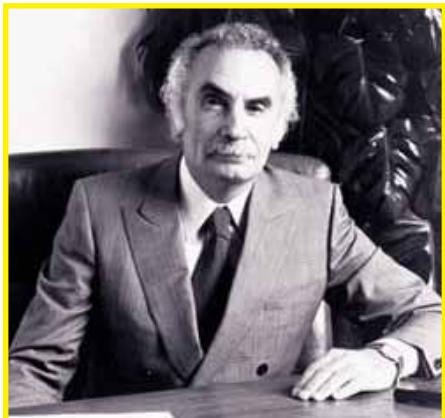
photo from Red Dawn's archives

Red Dawn 12
12th International Women's Festival
Metelkova CITY (Menza pri koritu, Alkatraz Gallery)
March 8 - 11, 2011
www.rdecezore.org

Red Dawn features international creators and activists from the fields of performing arts, visual arts, film, and music, as well as video projections, round tables, book presentations, and lectures.

PreGlej Na Glas!
Playwriting Festival
Cankarjev dom (Štihova Hall), Dance Theatre Ljubljana
March 8 - 18, 2011
www.integrali.org

Integrali Cultural Association in collaboration with Glej Theatre, the PreGlej Na Glas! Playwriting Festival presents staged readings of plays by emerging and already established playwrights. With its programme, the festival fosters new, different approaches and modes of presentation of contemporary (Slovene) playwriting as well as offering playwriting related workshops, discussions and round tables.

The SPIDER Festival
Španski borci, Cultural Centre
March 17 - 20, 2011
www.SpiderOnTheEdge.org
www.spanskiborci.si

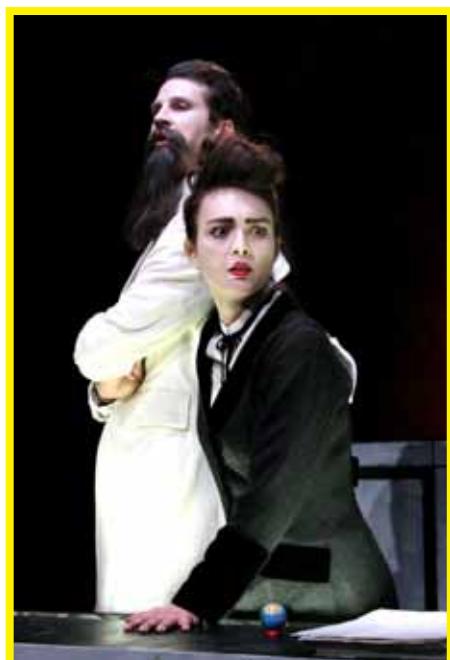
The second edition of the SPIDER FESTIVAL as a "Moving International Performance Exhibition" comes to Ljubljana after its first edition in Athens. The idea of Spider emerged from »scratch«, dealing with concepts and principals of »the edge and referentiality,« started by dancers and choreographers Matej Kežar (Slo) and Michael Pomero (Fr), meeting in Bruxelles (at Rosas) and Antigone Gyra (Gr). The Spider festival encourages transnational circulation of artists, connects people from various artistic fields and milieus (dancers, choreographers, musicians, writers, sculptors, visual artists) and opens a space for on-going artistic activity and exchange. Next destinations: Lyon, Salzburg, Zagreb.

Ajda Rooss How Jaromir was searching for Luck?
Puppet theatre performance (for children)
Produced by: Glej Theatre
Glej Theatre, Young Glej, Ljubljana
20 March 2011
www.glej.si

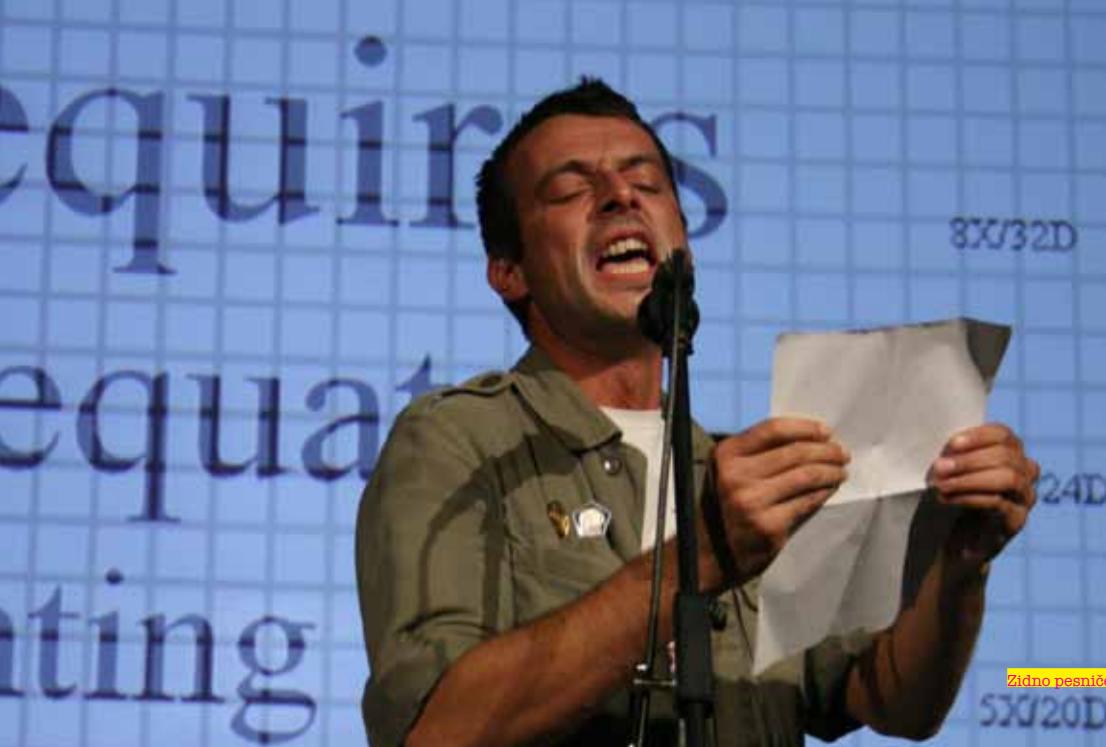
Tina Valentan and Urška Vohar Lyotard (Why Can't I Leave You)
Produced by: Maska
Dance performance
Stara Mestna Elektrarna, Ljubljana
March 21, 2011 at 8pm
www.mask.si

Aerowaves / Dance Across Europe
Aerowaves spring forward
various venues: **Stara mestna elektrarna – Elektro Ljubljana, Cankarjev dom, Španski borci and Dance Theatre Ljubljana**
March 25 - 27, 2011
www.bunker.si

Aerowaves Spring Forward is an opportunity to see 20 works over 3 days by young and emerging choreographers and companies from around Europe, in the picturesque setting of Ljubljana. All the works have been selected from annual applications to Aerowaves from this and previous years.

Miha Nemeč, Ljferma
photo by Urška Bojkovac

Zidno pesničenje, photo by Branka Nadj

SERBIA

5th International festival of Roma culture

ROMART

Cafe club Trubadur, Park Rajhl
Ferenca 11, Subotica
November 19 – December 24, 2010

www.romartfest.net

Art group ŠKART

Zidno pesničenje (wallpaper of the previous 20 editions of a poetry publication)

Gallery Remont, Shopping mall "Trg Republike" (Staklenac)
Makedonska 5/II, Belgrade

November 29 – December 17, 2010

www.remont.net

Kino Klub, Novi Sad

Film front - festival of short feature, documentary, student, independent and experimental film

Studio M, Ignjata Pavlasa 3,
21102 Novi Sad and CK13,
Vojvode Bojovića 13, Novi Sad
December 13 – 18, 2010

www.kinoklub.org

Association Kulturanova, Novi Sad and Multimedia Center, Priština

Views: Personal Histories of Serbs and Albanians

Dodona Teatar, Priština
Rr. Xhavit Mitrovica Pn Prishtinë
December 16-30, 2010

www.qendra.org and www.kulturanova.org

Promotion of the Magazine for Queer Theory and Culture, QT.

Bookshop "PlatoBooks", Trg Cara Jovana Nenada 2-4, Subotica

December 17, 2010 at 7pm

www.fokus-su.rs

The first (double) issue of QT for Queer Theory and Culture offers, in 330 pages, an overview of homosexuality in the discourse of social sciences (sociology, psychoanalysis, etc..) and philosophy from the 70s to today, the transformation and different perceptions of various theoretical standpoints. Presented authors are some of the most prominent contemporary theorists, such as Sartre, Barthes, Deleuze, Guattari, Foucault, Judith Butler, Monique Wittig, Bourdieu, Derrida, Weeks, Zizek, Martha Nussbaum and others. The last pages feature biographies of all the authors, alphabetically sorted.

The second (double) issue, at about 450 pages, focuses on the history of homosexuality from ancient Rome through the Middle Ages, Renaissance and Enlightenment, New Age to the Balkans, through a central introduction to the history of violations (indexed by name). Also, two minor themes are included. The first, Queer Film, which presents three articles by local authors on the representation of "gay" sensibility in domestic and avant-garde film, and analysis of the famous sci-fi series "Alien". The second, Polemics, presents a public debate on gay marriage initiated by Slobodan Antonić. This debate took place on the websites of the New Serbian Political Thought (NSPM), B92 and radio show "Pescanik". It has been included because it represents one of the few serious debates about this intellectual-political issue on the Serbian agenda - the legalization of same-sex unions and adoption of children in "non-heteronormative families".

Bitef Dance Company

Paranoia Chic Choreography: Isidora Stanisić

Bitef Theatre, Skver Mire Trailović 1, Belgrade

December 17, 2010 at 8pm

Sanja Nešković-Persin, choreographer

Julija, contemporary dance piece

Bitef Theatre, Skver Mire Trailović 1, Belgrade

December 18, 2010 at 8pm

Frakcija and TkH

Journals Design

Magacin, Kraljevića

Marka 4, Belgrade

December 18, 2010 at 6pm

www.cdu.hr/frakcija

www.tkh-generator.net

www.howtodothingsbytheory.info

An exhibition of journal editions and presentation of the recent issues of Frakcija "Curating Performing Arts" and TkH "Exhausting Immaterial Labour in Performance".

Presentation of TkH project "How to Do Things by Theory" realised in cultural centre Les laboratoires d'Aubervilliers in Paris, and discussion about the uncertain future of these two regional journals.

Participants: Ana Vujanović, Miško Šuvaković, Marta Popivoda, Katarina Popović, Siniša Ilić, Bojana Cvejić, Dragana Jovović, Bojan Đorđev, Jelena Knežević and Ivana Ivković.

**SHEH
I GRIPIN
E DERRIT
BLEJ SHQIP**

Views: Personal Histories of Serbians and Albanians,
photo by Nikola Bradonjić

**Opening of the Exhibition
of the best students of the
year from the Faculty of
visual arts (FLU) and the
Faculty of Applied Arts
Gallery FLU and shop windows,
Knez Mihailova 53, Belgrade**

December 20, 2010

www.flu.bg.ac.rs

**Reward Ceremony RANKO
RADOVIĆ + exhibition
Kolarčeva zadužbina, Belgrade**

Award categories:

- 1) Critical-theoretical writings on architecture, urbanism and the city, published in the previous calendar year as well as in the current year. Awards include best critique, essay, book, lecture or any written text in general.
- 2) TV shows, exhibitions or multimedia presentations
- 3) The most significant realized architectural work

December 21, 2010

www.ulupuds.rs

**Nensi Frejlik, Nadra Morić,
Zvezdana Stojmirović and
Azin Vali
TYPE/LIFE (TIPO/ŽIVOT) –
Forest of floating typography
– an exhibition of 4 designers
Grad Cultural centre, Brage
Krsmanović 4, Belgrade
December 21 – 28, 2010**

www.gradbeograd.eu

**Ivana Vujić
Anton Pavlović Čehov:
Three Sisters - premiere**

Co-production: Bitef teatar, Beton hala,

Kulturni centar Panceva

Cast: Ružica Sokić, Branka Petrić,

Rada Duricin, Mirko Babic,

Konstantin Bunuševac,

Dunja Mahorčić, Gorjana Stoiljković

**Bitef theatre,
Skver Mire Trailovic 1, Belgrade**

December 21, 2010

www.bitef.rs

**New Istrian Video
Gallery Remont, Shopping mall
“Trg Republike” (Staklenac)
Makedonska 5/II, Belgrade**

December 21 – 32, 2010

www.remont.net

**INDIE GO
Indie music night
Gun club,
Miloša Pocerca 10, Belgrade
December 21, 2010**

www.indie-go.com

**Association Kulturanova,
Novi Sad, Youth Club CK13
D.I.Y. workshop – Do It Yourself
– a workshop on contemporary
design and free software**

**CK13, Vojvode Bojovića 13,
21000, Novi Sad**

January 14 – 17, 2011

www.kulturanova.org

<http://ck13.org/>

**Stanko Maletić,
objects, exhibition**

**Gallery Remont, Shopping mall
“Trg Republike” (Staklenac)
Makedonska 5/II, Belgrade**

January 17 – February 4, 2011

www.remont.net

**Vladimir Milanović:
An exhibition of drawings.**

**Gallery Remont, Shopping mall
“Trg Republike” (Staklenac)
Makedonska 5/II, Belgrade**

February 7 – 25, 2011

www.remont.net

MACEDONTA

4 TUNED CITIES

**Independent film and visual art
festival**

**Multimedia Centre Mala Stanica/
Faculty of Dramatic Arts/Cultural
Centre CK, Skopje**

December 15 – 18, 2010

www.lokomotiva.org.mk

**A3 FORMAT
URADI SAM RADIONICA
DO IT YOURSELF WORKSHOP
CKB NOVI SAD 14-17. JANUAR 2011**

Via Negativa, OU

TOURS

**Plesni Art Laboratorij and
Centar Koraki
Senka Baruška and
Gordana Svetopetrić
DIARY OF ONE JOURNEY**

**SzoloDuo International Dance
Festival**

January 12 – 18, 2011

**Betontanc & Umka.LV
SHOW YOUR FACE!
USA tour in January**

Slovene and Latvian team will tour in the following venues:

6 – 8 January:

**Walker Art Center,
Minneapolis;**

**10 – 11 January:
Under the Radar Festival,
New York;**

14 – 16 January 2011:

**Museum of Contemporary Art,
Chicago;**

19 – 23 January 2011:

**REDCAT/Galarts theater,
Los Angeles**

**Every House Has a Door
LET US THINK OF THESE
THINGS ALWAYS. LET US
SPEAK OF THEM NEVER.**

**Performance Space 122, NYC,
New York, USA**

January 26 – 29, 2011

**The Museum of Contemporary
Art Chicago, Chicago, IL, USA**

February 9 – 13, 2011

www.everyhousehasadoor.org

Under the direction of Lin Hixson, artists Selma Banich and Mislav Čavajda from Zagreb, and Chicagoans Stephen Fiehn of

Cupola Bobber and Matthew Goulish, propose an encounter between Croatia and the US through responses to an unlikely, "equidistant" third entity, Swedish filmmaker Ingmar Bergman. Yugoslavian responses to Bergman, derived from the work of Dušan Makavejev (Sweet Movie), and American responses to Bergman (and Makavejev) extracted from philosopher Stanley Cavell, provide the foundation for a theatrical work that engages in the histories of utopianism and revulsion/revolt in an unjust world. Film becomes a basis for choreography, a catalogue of abandoned practices offers a degree of humor, and theater frames an encounter of difference in the delicacy of the present.

**Perforations Festival in New York
La MaMa E.T.C**

March 11 – 20, 2011

www.perforacije.org

www.lamama.org

Perforations Festival has been supporting co-productions with different organizations and performing spaces from the region and is working extensively on promoting all the artists internationally and developing long term relationships with them.

Along those lines some of the highlights of the Festival Perforations will be touring to La MaMa E.T.C. in New York City for a ten day festival in March 11 – 20, 2011 where 12 productions with over 50 participants from the Balkans region will be presented.

The artists among others featured in the Perforations program in New York are: Ivo Dimehev (Bulgaria), BADco. (Croatia), Sanja Mitrovic (Serbia), Igor Josifov (Macedonia), Željko Zorica (Croatia), Petra Kovačić (Croatia), Slovenia Youth Theater (Slovenia), Ivica Buljan (Croatia), Via Negativa (Slovenia).

**Via Negativa
Festival New Territories,
Glasgow**
March 15, 2011

At Festival New Territories Via Negativa is presenting nine performances from Via Nova series in three chapters in which we cope with three basic fields of our work: thinking, presence and relation.

Chapter One: VIA NOVA SYMPOSIUM, is an investigation into the relation between performing arts theory and practice. In a total of 2 hours we will present following performances:

WHAT JOSEPH BEUYS TOLD ME WHILE I WAS LYING DEAD IN HIS LAP, a solo performance by Boris Kadin.

NO ONE SHOULD HAVE SEEN THIS, a lecture performance by Bojana Kusturica in Katarina Stegnar.

INTERVIEW WITH AN ARTIST, an interview performance by Kristian Al Droubi.

Chapter Two: **NAKED PRESENCE**, is a presentation of three of our most basic (reduced) strategies of being present in performing arts situations. In a total of 2.5 hours we will present the following performances:

VIVA MANDIĆ, a solo performance and video work by Marko Mandić.

INVALID, a dance performance by Primož Bezjak.

PURE PERFORMANCE, a visual performance by Jaka Lah.

Chapter Three: **MONEY, BLOOD & LOVE**, sets up questions about the relationship between the performer and his audience. In a total of 2 hours we will present following performances: **BUYER WITH AN EYE**, an auction performance by Katarina Stegnar.

Workshops

GAME WITH TOOTHPICKS, a documentary performance by Boris Kadin and Kristian Al Droubi.

TONIGHT I CELEBRATE, a concert for a performer and his audience by Uroš Kaurin. (more about individual performances in the attachment: Via Nova NT presentation)

Via Negativa

March 18, 2011:

Perforations Festival
Festival in La Mama, New York - Via Negativa: Out March 19, 2011:
Perforations Festival in La Mama, New York - Game with toothpicks, Invalid, Tonight I Celebrate

EMANAT Institute

Wanda & Nova deViator:
Frozen Imagese

GarajIstanbul, Turkey

March 2011

www.emanat.si

Via Negativa, JV

Agon workshops

Ljubljana

January 10 – 21, 2011

Workshop "Imagery #1" with Maja Delak,
Agon program 2011,

March 12 – 15, 2011

dance workshop

Tono Lachky (Les SlovaKs)

www.emanat.si

Maska workshop

Ljubljana

January 28 – 30, 2011

Workshop with Janez Janša:
Dispositif of imagination
and impersonation

February 12 – 13, 2011

Workshop with Petra Sabish:
Everybody's toolbox and
creation of Generique
performance

www.masko.si

26th Winter Dance School

February 19 – 24, 2011

Maribor, Slovenia

In a new location (Karantena, Pobreška 20, Maribor), in new dance studios, a new guest team of art pedagogues presents superior dance education and performances. (Jasmina Križaj Flying Low dance technique and creative workshop, Nastja Bremec modern dance, Michal Rynia hiphop dance, Anja Bornšek Body Mind Centering workshop, Maša Kagao Knez african dance, Nino Mureškić percussion workshop, Jose Ubaldo dos Santos-Capoeira).

APPLICATION FORMS MUST BE SENT BEFORE THE 10TH OF FEBRUARY 2011 TO:

JSKD Območna izpostava Maribor, Pobreška 20, (Karantena) 2000 Maribor, Slovenia

Additional information at:

www.jskd.si and www.zveza-kd-maribor.si

IMPROSPECTIONS

11 to 13 March 11 – 3, 2011

Zagreb (location TBC at the web site)

Workshop: Voice and Movement

Leader: Alessio Castellacci

www.improspekcije.com

At this workshop we invite artists (singers, actors, dancers) of all experience levels to explore deeper and more personal connection between voice and movement. Studying the anatomical structures involved in voice production, we will sharpen the perception of listening and observing. Through play and exploring personal boundaries we try to rid the source of the authorial voice in poetry and movement, reacting to the environment in a free associative process.

IMPROSPECTIONS is the initiative for the development and affirmation of the improvisation scene in Croatia and it is promoting international cooperation and interdisciplinarity in improvisation as a performing art through a series of workshops, research projects, discussions and public performances, often related to a specific location.

Petra Kovačić, Agon

Politika reprezentacije in reprezentacija političnega

Jelena Graovac

Darko Vaupotić, Queer pravljice (Queer-ed Up Fairy Tales)

10 Za potrebe tako imenovanih procesov evropske integracije se vlaganje v kulturo izrecno predstavlja kot eden najpomembnejših strateških ciljev kulturne politike v deželah balkanske regije – te nejasno opredeljene geografske ozziroma kulturne regije v jugovzhodni Evropi. V različnih oblikah diskurza evropskega populizma je kultura gotovo orodje reprezentacije, dokazni material uradnega evropskega poslanstva. Kulturo v teh kontekstih razumejo predvsem kot sredstvo. In tako je bilo leto 2010 razglašeno za Mednarodno leto zbljiževanja kultur, UNESCO pa kot njegov glavni cilj navaja »slavljenje kulturne raznolikosti po svetu in podporo krepitevi medkulturnega dialoga«. Kulturna ministrstva v deželah balkanske regije so na svoj način že praznovala svojo vključitev v proces evropske integracije, tako da so se prav vse njihove prestolnice, ena za drugo, same razglasile za evropske kulturne prestolnice.

V kontekstu dinamike sodobne kulturne politike, katere praksa je vidna zlasti v reprezentaciji, mediaciji, organizaciji in artikulaciji umetnosti in sodobnih umetniških praks nimajo izhodišča v vnaprej določenem modelu delovanja, pa naj gre za institucionalen ali neinstitucionalen model. Če govorimo o praksah, ki vključujejo javno prezentacijo in odziv, torej vidnost, je jasno, da o umetniški produkciji ne moremo razpravljati izven konteksta globalne ekonomije ozziroma trga. V umetniško

produkcijo je vključena cela vrsta procesov in institucij; zato je iskanje alternativnih načinov produkcije in prezentacije umetniških praks mogoče imenovati neinstitucionalen (neodvisen) položaj le pogojno. Vprašljivost poimenovanja izvira iz vira financiranja, kajti ne glede na to, ali gre za državen denar, denar neke korporacije, sklada ali zasebnega posameznika, nujno obstajajo pogoji, pod katerimi bo projekt realiziran. Kaj ti pogoji, ki ne le obstajajo, temveč se tudi reproducirajo, pomenijo za performativni učinek kritične misli, in če le-tega ni ozziroma je izločen, kaj se zgodi s preostankom?

Referenčne resnice

Predpostavka, da vsak sistem že sam po sebi vsebuje premišljene poskuse oviranja samega sebe, ni nova. Na različne načine jo je mogoče vpisati in artikulirati v delovanju in strategijah tistih kulturnih praks, ki proti dani realnosti zavzamejo kritično držo. To pomeni, da dvomijo o tem, kako mediji in politika oblikujejo našo realnost, kar slednji predstavljajo kot referenčne »resnice«. Merila za navzočnost ozziroma odstopnost osveščenosti o strategijah delovanja kot takega in o pogojih, pod katerimi se gledanje odvija, se zato zdijo pomembnejša od običajnejše binarne delitve na institucionalne in neinstitucionalne umetniške prakse.

Da bi se lahko vpisala v polje dojemljivega, vsaka artikulacija ozziroma njena uprizoritev

terja svoje mesto in prostor. Ta mesta in prostori v zelo oprijemljivem smislu predstavljajo načine, kako se umetniška praksa, ki jo imenujemo sodobna, lahko zgodi in se dogaja – danes. Da, umetnost se dogaja v galerijah, toda tudi tako imenovani institucionalni okvir se je moral sprijeti z lastnimi rekonfiguracijami; Muzej sodobne umetnosti Zagreb (Muzej suvremene umjetnosti Zagreb), na primer, se v komunikacijskem in prostorskem smislu odpira za tako imenovane alternativne oblike kolektivnega delovanja. (Omenila jih bom le nekaj, ki se nanašajo na preteklo leto, torej na 2010, in ki nas svarijo pred pastjo binarne delitve na tako imenovane institucionalne in neinstitucionalne kulturne in umetniške prakse; Filmske mutacije: festival nevidnega filma [Filmske mutacije: festival nevidljivog filma]; del programa festivala Perforacije; celoletni filmski program festivala Queer Zagreb; Eurokaz itd.) Umetnost se dogaja v javnih prostorih, toda festivali, festivalska produkcija in različne oblike kolektivnega in participacijskega dela se postali mesta in prostori ne le za artikulacijo, temveč tudi za neposredno mediacijo sodobne umetnosti. Dejstvo, da postajajo iz leta v leto številnejši, je lahko le v prid tezi, da lahko tiste oblike kulture, ki so finančno ali medijsko marginalizirane, prevzamejo strategije družbenega polja, ki terajo del pravice do monopolne moći. Ob predpostavki, da se zgodijo, so festivali z golj vidnejše oblike delovanja, s tem pa tudi potencialne priložnosti za

repolitizacijo sodobne kulturne produkcije kljub povezovanju pozicij in pogojev, ki jih determinirajo znotraj sistema delitve kulturnih politik. S privzemanjem oblike platforme in prostora za debato lahko festivali ne le prenašajo in posredujejo umetniško produkcijo, temveč tudi (re)interpretirajo njene pomene. Poleg tega lahko s svojo lastno strategijo za opazovalca predstavljajo tudi političen ali ustvarjaleni problem. Zato se zavzemanje položajev dogaja na obeh straneh. Vsakdanja logika dojemanja stvari je tako napisana na novo in reinterpretirana v drugačnem kodu s premikom, ki se strateško ne razlikuje od umetniškega dela.

V delu *Multituda: Vojna in demokracija v času imperija* (Študentska založba, Ljubljana, 2005) Negri in Hardt dekonstruirata in interpretirata pojem »multitude« v nasprotju s pojmom »ljudstva« (ta opozicija obstaja od sedemnajstega stoletja naprej in je odigrala odločilno vlogo pri opredeljevanju družbeno-političnih kategorij moderne dobe); multitud zasnujeta kot model odpora v kritiki globalnega kapitalističnega sistema. Po mnenju avtorjev multitudo sestavlja skupelj singularnosti in s singularnostjo merita na socialni subjekt, čigar različnosti ni mogoče zreducirati na enakost. Tako opredeljena multituda naj bi reprezentirala aktiven socialni subjekt, ki deluje na osnovi tistega, kar je skupno singularnostim, torej živo tkivo, ki upravlja samo s sabo in ki je sposobno sodelovati v konstitutivni moći. Multituda je negativen pojem, je tisto, kar se ni prilagodilo, da bi postal »ljudstvo. Glede na to je multituda lahko ena od strategij za produkcijo lastne vidnosti znotraj danih okvirov in razmerij realnosti. Kaj pa ima to opraviti z umetnostjo?

Vsaki artikulaciji svoje mesto in prostor

Večina nove produkcije umetniške prakse, ki jo imenujemo upriziranje, se je letos zgodila v kontekstu festivalov, če govorimo na regionalni ravni, oziroma projektov, kot je bienale SpaPort v Banja Luki (ki ga organizira Center za vizualno komunikacijo Protok [Centar za vizuelnu komunikaciju Protok]), ki zavestno jemlje strategije širjenja v javne prostore kot utelešenja simbolnih vrednot. Takšne oblike kulturnega delovanja in mediacije umetnosti, ki so v legalnem smislu običajno registrirane kot civilne organizacije, zavzamejo, na primer, prostor Gornjega grada v Zagrebu, kjer se nahajajo poslopja zakonodajnih in izvršilnih vladnih tel (UrbanFestival X, od 1. do 7. oktobra 2010), prostor garažne hiše Kvatrić v Zagrebu (festival Max Art, drugo leto zapored, letos od 1. do 5. decembra 2010) in različne javne mestne lokacije (Perforacije – teden umetnosti v živo, drugo leto zapored, letos v treh mestih: na Reki, v Dubrovniku in Zagrebu, od 16. do 25. oktobra 2010); na simbolni zemljevid pa bi bilo treba umestiti

tudi prostor Muzeja sodobne umetnosti Zagreb (festivali so navedeni zgoraj). V takšnih kontekstih se odvija »Boksarski dvoboja za naziv kulturnega ministra« (»Meč za titulu ministra kulture RH«, Siniša Labrović, festival Zagreb!, september 2010), poleg tega pa je na ogled tudi razstava, ki ponuja nekaj možnih odgovorov na vprašanje razpleta pravljic, kadar so le te spremenjene (Queer Zagreb, razstava Queer pravljice umetnika Darka Vaupotića so odprli 6. decembra 2010 v Muzeju sodobne umetnosti Zagreb), itd. Ti konteksti nastajajo v prostorih z močnim simbolnim nabojem.

Naj ponovim: da bi se lahko vpisala v polje dojemljivega, vsaka artikulacija oziroma njena uprizoritev terja svoje mesto in prostor. Richard Schechner, eden od ustanoviteljev oddelka za uprizoritvene študije na Tischevi šoli za umetnost (Univerza v New Yorku), meni, da pojem uprizoritve presega tisto, kar

letošnjega UrbanFestivala. To je prostor velikega simbolnega, kulturnega in zgodovinskega pomena. Je tudi prostor sodobne politične moči, mesto, kjer se nahajajo sedeži zakonodajne, izvršilne in sodne oblasti Republike Hrvaške, parlament in ustavno sodišče. To so ustanove, ki imajo močan vpliv na življenje vsakega državljanja Republike Hrvaške. Razumljivo je, da je v Gornjem gradu več policije in nadzornih kamer ter da je tam manj urbanih dogodkov in vsakdanja živahnosti. Nedostopnost prostora je še povečal zakon, ki prepoveduje javno zbiranje na območjih, ki so od poslopij parlamenta, vlade, predsednika in ustavnega sodišča oddaljena manj kot sto metrov, in ki je med ljudmi bolj znan kot zakon, ki prepoveduje zbiranje na Trgu svetega Marka. Zaradi dobre volje, da bi omehčal ta prostor, zaradi neomajnjega upanja, da bom okreplil občutek in zavest o tem, da omenjene ustanove in oblast pripadajo

Siniša Labrović, »Boksarski dvoboja za naziv kulturnega ministra«,
foto: Boris Cvjetanović

imenujemo umetnost, in da se navezuje na različne uprizoritvene prakse v umetnosti, kulturi in družbi. V performativu, ki nastaja s takšnimi praksami, je telo tudi političen označevalec in političen označenec. Zato nemim, da so različne umetniške artikulacije uprizoritvenih praks, ki jih podpirajo organizirane oblike prilaščanja prostorov (ki tudi same uporabljajo performativne strategije), oblika zavestne akcije. In ne pozabimo, da je njena povezanost z umetnostnim sistemom, ki sam po sebi ni avtonomen oziroma ki ni bolj avtonomen od drugih družbenih praks, morda edina mogoča oblika njene materializacije v polju vidnega.

Letošnji deseti UrbanFestival z naslovom (Ne)možnosti se je začel z uprizoritvijo »Zaznamovanje« (»Obilježavanje«) Siniše Labrovića. Nekaj dni prej so uprizoritev napovedali z avtorjevimi besedami: »Zagrebski Gornji grad je tema in prizorišče

vsakomur od nas, da so tvoje, moje, naše, in tudi zaradi nežne želje, da bi Gornji grad postal gostoljubnejši za UrbanFestival, bom uprizoritev »Zaznamovanje« izvedel na Trgu svetega Marka ob odprtju UrbanFestivala.«

Kot pravi Hannah Arendt, zmožnost presoje je specifična politična sposobnost, je zmožnost videti stvari ne le z lastnega zornega kota, temveč tudi s stališča vseh naključno navzočih ljudi v danem trenutku. ●

Balkanska plesna platforma

Deset let BPP

Christina Polychroniadou

Ustanovitev Balkanske plesne platforme (BPP) je bila prvič najavljena leta 2001. Ustanoviteljici BPP, Dassy Gavrilova (Bolgarija) in Cosmin Manolescu (Romunija), sta zamisel zanjo izoblikovali med nekim mednarodnim srečanjem v Bratislavi leta 2000. Njun namen je bil zapolniti takratno praznino na področju lokalnih festivalov in organizirati festival, ki bi združeval balkanske dežele. Med tridnevним dogodkom bi lokalni in tuji obiskovalci lahko doživeli najnovješje na področju sodobnega plesa v balkanskih državah, se družili (kar je posebno pomembno, ko gre za sosednje države s skupno preteklostjo), začeli navezovati stike in pričeli komunicirati z ostalo Evropo in svetom. »Naš namen

12 je bil predvsem osredotočiti se na lokalne sodobne plesalce in koreografijo,« se spominja Andreea Grecu (Romunija). Po njenem mnenju »sodobna umetnost ni elitistična, temveč podobna umetnosti, ki nastaja v vseh balkanskih deželah«.

Odtlej je vsako drugo leto drugo balkansko mesto (Sofija, Beograd, Skopje, Atene, Novi Sad, Ljubljana) gostilo Platformo in postopoma se je povzelo tako število predstavljenih umetnikov kot tudi število sodelujočih držav in organizacij iz balkanske regije. Osnovni cilji vsake BPP vključujejo pritegovanje pozornosti k delu balkanskih umetnikov, umeščanje te regije na mednarodni zemljevid plesa, ustvarjanje priložnosti za umetnike in spodbujanje pristnih sodelovanj ne glede na razlikuječe se politične pogoje v posameznih deželah v regiji. Kot je opazil plesni kritik Donald Hutter: »Balkanski umetniki ne želijo biti niti spregledani niti izolirani; želijo zavzeti svoj legitimen prostor na evropskem in s tem tudi na mednarodnem zemljevidu.«

Umetniki iz celotne regije, ki se soočajo z različnimi produkcjskimi pogoji in ki imajo vsak svojo edinstveno umetniško identiteto, se srečujejo vsako drugo leto, čeprav bi količina novih del, ki nastanejo vsako leto na Balkanu, upravičila vsakoletno Platformo, kjer

bi se ustvarjalci srečevali, delili in izmenjevali izkušnje ter navsezadnje dosegli mednarodno pozornost. Ker je BPP potupoč mednarodni dogodek, je vedno zanimivo videti, kako novi partnerji prevzamejo odgovornost za organizacijo in izvedbo Platforme, prav tako zanimivo pa je tudi obiskati nove kraje, kjer lokalne oblasti, lokalni mediji in občinstva oblikujejo drugačna prizadevanja, s tem pa tudi spreminja zamisel in dejansko

koreografiji in njihovi individualni slogi so izstopali, tako da je Gerald Siegmund zapisal: »Vsakdo se osredotoča na neki problem. To je najosupljivejša in najobetavnejša možna opazka.« Gina Serbanescu pa je leta 2007 po četrti BPP namignila naslednjie: »Jasni so bili določeni konceptualni vzorci: ponoven razmislek o konceptu gibanja, travmatični aspekt družbene resničnosti in prevpraševanje telesa.«

Sedaj so različne politične in geografske situacije spremenile značaj Platforme. Mobilnost in izmenjave umetnikov, potupoč produkcije in sodelovanja zdaj obstajajo na določeni ravni in umetnikov ne najdemo več znotraj balkanske regije, temveč so razkropljeni po vsej Evropi, kjer so na voljo koprodukcijska sredstva in kjer je lažje najti priložnosti za ustvarjanje kot doma. Balkan ni več terra incognita, temveč stara »nova eksotika«. Zato se zdaj sooča z novim valom migracije, tokrat umetniške sorte, in osrednje zamisli in problemi Platforme niso več locirani strogo znotraj regije. Soočiti se je treba s potrebami novih problematik, znova pa se je treba ukvarjati tudi s podporo umetnikom, tokrat s sveže perspektive, ob že obstoječih projektih podpore na drugih inštitucijah.

Za BPP 2011 in deseto obletnico povečana in okrepljena skupina partnerjev umešča Platformo v okvir mednarodnega plesnega festivala Exodus in ob tem sprejema Turčijo kot novo partnerko ter pozdravlja vrnitev Cosmin Manolescu, ene od Platforminih ustanoviteljic, med organizatorje. Leta 2011 bo objavljen tudi trileten

načrt s prepotrebnimi dejavnostmi, kot so priložnosti za gostovanja, tržno središče za BPP koprodukcije, seminarji, dejavnosti in srečanja v obdobjih med festivali, s katerimi bodo spodbujali izmenjavo, komunikacijo in ustvarjanje v regiji.

Tassos Karachalias & Georgia Vardarou, *Greece/Greece*,
photo by Charis Akriyiadis

produkcijo Platforme.

Uprioritve

Ivo Dimchev, Eduard Gabia, Cosmin Manolescu, Dalija A in, Saša Asentić in drugi so svoje delo najprej predstavili na BPP, preden so se njihove mednarodne kariere razvile onstran meja Balkana. Njihovi edinstveni pristopi h

The Story So Far

Tassos Karachalios in Georgia Vardarou, Trg vadrine (Serenity Square), fotografija: Charis Akriviadis

The 2nd Platform was organised in Bucharest, Romania (2003), with the participation of organisations and representatives from Romania (Project DCM Foundation), Bulgaria (Red House), and from the Greek representative Christina Polychroniadou. Twenty three choreographers were selected from the representatives' committee, based on their application and the video of their work.

The 3rd Platform was organised in Skopje, in November 2005, with the participation of 50 artists from the Balkan peninsula and 70 visitors from around the world interested in the developments in contemporary Balkan artistic creation.

The 4th Platform took place in the Athens Concert Hall, with the cooperation of the Athens Concert Hall and Full House Promotion. The organization included pieces from 20 artists from 8 countries and for the first time, the program included a series of seminars on dramaturgy and arts management.

The 2009 edition, due to limited funding, succeeded in being organised with 7 performances from an equal number of countries by Per Art in Novi Sad.

Območje javnosti: izven inštitucij in proti njim

Nataša Govedic

Selma Banich, Republika,
photo by Adam Semjalec

Med letošnjo »Nočjo gledališč« (»Noć kazališta«), ko so vsa mestna gledališča splošnim občinstvom ponudila brezplačne predstave in si tako privoščila fantaziranje o veliki dostopnosti kulturnih dobrin, se je Selma Banich (plesalka, koreografinja in družbena aktivistka) odločila za uprizoritev drugačnega političnega občutja. Iz smetnjakov na ulici je pobrala plastične steklenice in svoje delo naslovila (RES) PUBLICA.# Naslov tega dela je pravzaprav težko prevesti, kajti »publika« v hrvaščini pomeni tudi »občinstvo«, toda naj zadošča, če rečemo, da je avtorica z njim nakazala realen politični položaj hrvaških občinstev: položaj revščine do stopnje zbiranja plastenik za majhno povračilo državnega denarja. Avtorica je dobesedno zavrnila demagogijo gledaliških ustanov in zamenjala svoj družbeni položaj s tistem, ki ga zavzemajo ljudje, ki delajo na ulicah in redko obiščejo gledališče. Toda medtem ko so inštitucionalne elite za samo nekaj ur sprejele nove goste in se pri tem popolnoma zavedale, da je to »brezplačno gledališče« neke vrste miloščina (kjer občinstvo ostane nevidno ne glede na to, koliko plačajo za vstopnico), je ulica ostala odprtã in kruta do vsakogar brez

vsakršnih časovnih, ideoloških ali prostorskih omejitev, pa njeni bo to gledališki umetnik ali povsem običajen revež. Ulica vsakogar spremeni v igralca. Medtem ko čakaš na javni transport ali se potikaš med smetnjaki, igraš preprosto zato, ker so tu navzoči še drugi, ki te opazujejo. V nasprotju z repertoarnimi gledališči in lažmi, ki jih tam producirajo in financirajo, te ulica naredi preveč vidnega in v tem bolče zaznamovanega z lastnim ekonomskim statusom. Nobene miloščine. Le takojšnje in strogo vrednotenje.

Pred enim mesecem je Selma Banich uprizorila tudi delo z naslovom Hrvatska nacionalna vdaja (Hrvatska narodna predaja). Na ulici pred Mestnim svetom za kulturo in izobraževanje je stala z rokami dvignjenimi v znak vdaje. V enakem telesnem položaju je protestirala tri ure in pol. Različni mimoidoči umetniki in običajni ljudje so izrazili globoko solidarnost z Banichevo, ji fizično in emocionalno pomagali vzdržati in se ne predati, na široko pa so tudi komentirali naše splošno, nacionalno »stanje zavesti«, ki ni daleč od brezupnosti, obupa in upora, ki jih je Banicheva združila v enem samem performativnem telesu. Tu se srečamo tudi

s primerom propadle, disfunkcionalne res publice – ljudje, ki jim je mar za ljudi, niso ljudje, ki sedijo v Mestnem svetu za kulturo in izobraževanje (čeprav je prav to njihova javna dolžnost). Ljudje, ki jim je mar za sodržavljanje, so anonimni pešci, ki presenetljivo kažejo visoko stopnjo sočutja in altruizma. Zakaj politični kliki primanjkuje teh lastnosti? Zakaj le-teh ne spodbuja gledališki sistem? Zakaj je ulica ustvarjalnejša in bolj zainteresirana za dejansko človeško trpljenje kot celoten družbeni sistem »organizirane podpore«?

Možnosti na ulici

V političnem smislu ulica na Hrvaškem počasi postaja vzporeden kulturni in politični sistem, para-polis, hkrati pa tudi edini oder, ki nas je pripravljen soočiti z relevantnimi vprašanji, ki jih zastavljajo pomembni umetniki. Prav na ulici je uprizoritveni umetnik Siniša Labrović izval sedanjega ministra za kulturo, Boža Biškupića, k odzivu na Labrovićev poziv k orožju. Biškupić se na prizorišču, ki je bilo bogato okrašeno za boksarski dogodek, ni pojavil, zato je

Labrović nadaljeval ritual in se razglasil za novega ministra za kulturo. Naključno ultično občinstvo in različni predstavniki medijev so ta primer uporabili za to, da so opozorili, da minister za kulturo ni nedotakljiv za izzive, ki jih ponujajo umetniki, prav tako kot kulture ne bi smela voditi politična birokracija, ki odgovarja le vodstvu lastne politične stranke. Kultura zares pripada umetnikom in drugim ustvarjalnim profesionalem, in če le-ti ne morejo delati v pravih gledaliških ustanovah, je logično, da zavzamejo prostor ulice.

Toda ulice ne moreš upravljati le z ideološkim nezadovoljstvom in nasprotnimi stremljenji. Kar ulica potrebuje, da lahko postane resnično vplivno prizorišče novega znanja in novega političnega poguma, sta gledališka kompetentnost in izrazni profesionalizem. Ulica potrebuje artikulacijo, ki presega tako kričanje kot tudi zbiranje množice tihih teles, zbranih na nediferenciranih demonstracijah.

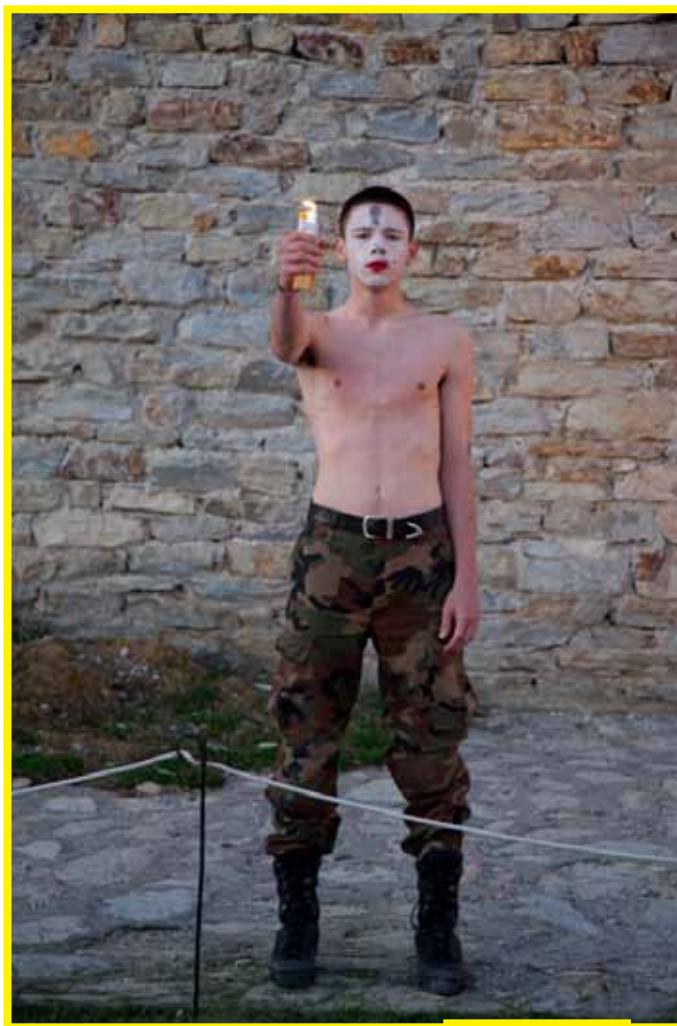
Ulica je bila, na primer, prizorišče uprizoritve političnega in gledališkega »boja« med neodvisno sceno in komercialno naravnanim Mestnim svetom tudi na Varšavski ulici in v njeni okolici v Zagrebu. Uničenje uličnega prostora na Varšavski, sekanje dreves in odstranitev tihih območij za počitek ljudi in to le zaradi korupcije, ki naj bi se dogajala v Mestnem svetu, in zaradi zasebnega pohlepa po denarju, ki naj bi ga prinesel načrtovani nakupovalni center ob Varšavski – so letos poleti izzvali množične proteste. Toda čeprav se je upor na Varšavski izkazal za političen problem za mestne uradnike (in se je žal končal z aretacijo mnogih protestnikov in s škandalom o neupoštevanju različnih pravnih omejitve glede spremembe javnega prostora na Varšavski v zasebno gradbišče), temu uličnemu odru ni uspelo organizirati trajne kulturne platforme za ustvarjaljen upor in umetniško produkcijo, temveč so se odločili le za občasne koncerte in letake kot sredstvo spodbujanja javnega sodelovanja v dogodku.

Izkustvo očividstva

Zato je pomembno razlikovati med resnično javnimi in samo površno »skupnimi« ali ideološko »zaznamovanimi« prostori. Človeško območje postane javno in s tem intenzivno politično, le če ga uporabljamo kot prostor za neprekinjeno ustvarjalno izražanje. Da navaden ulični vogal postane območje

javnosti, je potreben skrbno načrtovan uprizoritveni program. In po isti logiki oder neha biti javen, ko inštitucionalna gledača uporablajo svoje odre, da zatrejo ali utišajo izražanje skupnih problemov. V izjemno nadzorovani družbi, kot je naša, ulica postaja čedalje bolj teatralna, s tem ko zavrača spoštovanje pravil dominantnih političnih strank, in ulica je nevarno svobodna, ker podpira resnična in ne virtualna telesa v resničnih in ne virtualnih okoljih.

Ulica je tudi predmet gledališkega dela To bi lahko bila moja ulica (Ovo bi mogla biti moja ulica, režija: Anica Tomić in Jelena Kovačić), ki je doživel premiero v Zagrebškem

gledališču mladih (Zagrebačko kazalište mladih), eni najnaprednejših inštitucij v tem mestu. Delo uprizarja dokumentacijo o brutalnem umoru najstnika Luke Ritz, ki so ga brez očitnega razloga napadli na ulici neko noč, ko se je vračal domov s koncerta. Luka Ritz je umrl zaradi poškodb, ki mu jih je prizadejala tolpa najstnikov, ki so ga napadli, celoten sodni proces, ki je obravnaval ta primer in druge najstniške umore, pa je dobesedno absurden, saj so vsi pripadniki skupnosti vedeli, kdo so bili morilci, a so se nekako vsi izognili temu, da bi jih navedli poimensko. To bi lahko bila moja ulica demonstrira, koliko ulica

dolguje gledališču in koliko gledališče dolguje ulici. V obeh primerih so gledalci pravzaprav bodisi namerni bodisi naključni očividci, celo kadar zgolj nemo opazujejo dogajanje. Toda izkustvo očividstva ima precej drugačno resonanco v umetniškem mediju kot med nemimi zidovi mestnih ulic. Ko gledališče zavzame ulico, nas neposredno poveže z različnimi instancami politične in medijske moči. Kadar je nasilje uprizarjeno, ne pa le izraženo, se pojavijo nove politične priložnosti za pogovor o nasilju, za njegovo razumevanje in za spremembo. Zdi se, kot da ulica sama po sebi ni dovolj javna; moramo jo narediti reprezentacijsko, tako da jo spremenimo v prizorišče uprizarjanja.

In natanko to je tisto, kar je storila neodvisna gledališka skupina MONTAŽSTROJ s svojo predstavo Požigalec (Vatropokretač). Režiser Borut Šeparović je povabil občinstvo na neke vrste hlinjeno turistično ekspedicijo, da bi s svojih avtobusnih sedežev raziskali prostore dejanske politične in ekonomske korupcije na Hrvaškem. Tudi tokrat je ulica služila kot sredstvo za opozarjanje na stebre inštitucionalnega razkošja, ki so nastali z različnimi »privatizacijami« in »modifikacijami« splošnih zakonov.

Na tem mestu ne bom razpravljala o uspešnosti oziroma neuspešnosti gledaliških ustvarjalcev pri spremnjanju ulice v oder in odra v ulico, trdim pa, da se prav vsi dandanes na hrvaških ulicah učimo nestrinjanja, kajti ulice zdaj delujejo kot poslednji prostor javne zavesti. Ne bi me presenetilo, če bi na ulicah kmalu predavalni univerzitetni profesorji ne zaradi nekakšnega romantičnega obujanja Sokratove metode, temveč zato, ker državne inštitucije utišajo ali zatirajo čedalje več znanja, jaz

pa poznam tako znanstvenike kot tudi gledališke ustvarjalce, ki ne sprejemajo utišanja. Če se še enkrat vrnemo k Selmi Banich in njenim uličnim predstavam: človek se lahko bodisi podredi družbenemu zatiranju bodisi spremeni revščino v politično, etično in estetsko debato.

Vse dokler se območje javnosti izven inštitucij še vedno veča, boj za nedisciplinirano solidarnost (res publica) ni izgubljen.

Umetnost in pravo med zabavanjem in zmerjanjem občinstva

Aldo Milohnić

16

Enakost pred zakonom je ena izmed temeljnih prvin pravne države. Izhajajoč iz tega načela imamo vsi neodtujljivo pravico do enakega in nediskriminаторnega pravnega varstva, vključno s temeljnimi pravicami in svoboščinami, ki jih zagotavlja ustava. Ne glede na to temeljno načelo pravne države pa sodobni pravni sistemi nekaterim družbenim ali poklicnim skupinam podeljujejo posebne pravice, ki jih ti posamezniki uživajo zaradi širšega družbenega interesa, katerega naj bi zasledovali s svojim ravnanjem in delovanjem. Klasična ilustracija tega položaja je, denimo, imunitetna zaščita poslanca, ki v okviru političnega sistema parlamentarne demokracije predstavlja »glas ljudstva« v okviru zakonodajne veje oblasti. Zgodnji primer posebej zaščitenih reprezentantov ljudske volje v predstavnikih telesih so bili ljudski tribuni (tribuni plebis) v starem Rimu, ki so veljali kot nedotakljivi (sacrosancti). Poslansko imuniteto v današnjem pomenu pa povezujemo zlasti z razvojem tega pravnega instituta skozi zgodovino angleškega parlamentarizma, kjer je šlo za merjenje moči med krono in parlamentom. Od 14. stoletja naprej namreč ni več bilo tako samoumevno, da poslanec konča v zaporu, ker je v parlamentu povedal nekaj, kar ni bilo po godu takratnemu kralju. V današnjih časih, ko ni več potrebno biti kralj, da nekoga spraviš za zapah (moraš pa vendarle imeti

zajeten kupček denarja, da lahko najameš dobrega odvetnika), se je nekoliko spremenila tudi funkcija in oblika poslanske imunitete, a ta kljub temu še vedno služi svojemu temeljnemu namenu: ljudski tribun se ne sme batiti, da bo kaznovan, če bo, denimo, brezkompromisno kritiziral izvršno oblast, čeprav se bo morda pozneje izkazalo, da je bila ta kritika zgrešena, da ni temeljila na trdnih dokazih in podobno. Temu je sledilo tudi slovensko Ustavno sodišče, ko je zapisalo v obrazložitvi pomembne odločbe št. U-I-226/95: »Težko izpolnljive zahteve glede dokazovanja resničnosti zatrjevanih dejstev lahko ne le ogrozijo, ampak tudi dejansko ohromijo in omejijo odprto javno razpravo. Enake posledice bi imelo tudi neupoštevanje težav pri preverjanju resničnosti dejstev. Strah pred tem, da ne bo mogoče dokazati resničnosti trditev, ne preprečuje le razkritia dejstev, ki so neresnična, ampak pomeni tudi zadržanost pri razširjanju dejstev, ki so resnična. Zaradi takšne samocenzure bi bil nadzor nad ravnanjem nosilcev političnega odločanja le še navidezen.« Za Ustavno sodišče so v tem primeru stilistična vprašanja, npr. (ne) primernosti izbranih besed in (ne)omikanost govorca ali pisca, povsem drugotnega pomena: »Če naj bo razprava res svobodna, pa mora biti pravica posameznika, izražati svoja mnenja, v načelu varovana ne glede na

to, ali je izjava groba ali nevtralna, racionalna ali čustveno nabita, blaga ali napadalna, koristna ali škodljiva, pravilna ali napačna.«

Imuniteta je oblika nekega posebnega, posebej varovanega, torej privilegiranega statusa, ki ga lahko razumemo tudi kot izjemo oziroma svojevrstni suspenz nekega splošnega in splošnoveljavnega pravila, kar načelo enakosti pred zakonom gotovo je (vsaj v okviru sistema pravne države). Vendar tudi v tem primeru velja, da je razlikovanje dopustno, če je zakonodajalec pri tem spoštoval določena pravila, kot lahko preberemo v obrazložitvi prej omenjene odločbe Ustavnega sodišča: »Načelo enakosti pred zakonom zakonodajalecu ne prepoveduje, da bi položaje pravnih subjektov urejal različno, pač pa, da bi to počel samovoljno, brez razumnega in stvarnega razloga. To pomeni, da mora razlikovanje služiti ustavno dopustnemu cilju, da mora biti ta cilj v razumni povezavi s predmetom urejanja v predpisu in da mora biti uvedeno razlikovanje primerno sredstvo za dosego tega cilja.«

Razlikovanje je torej dopustno, ker prav ta posebna jamstva zagotavljajo udejanjanje temeljnih ustavnih določb (in s tem tudi vrednot) določene družbe. Poleg poslancev in sodnikov, ki jim imuniteta zagotavlja posebno pravno zaščito pri opravljanju

Janez Janša Pupilli, photo Pupillo and the Pupillists,
photo by Marcandrea

njihove funkcije, imajo ustavno priznane posebne pravice tudi nekatere druge poklicne skupine, npr. novinarji, znanstveniki, umetniki, pa tudi določene družbene skupine, denimo manjšine, ki jim gre posebna skrb zaradi izhodiščno neenakega položaja v družbi (v teh primerih govorimo o t. i. pozitivni diskriminaciji). Imuniteta je sicer pravni pojem, katerega pomen je določen znotraj pravnega sistema, v nekoliko razširjenem ali prenesenem pomenu pa ga lahko uporabimo tudi v polju umetnosti. Ustava in kazenski zakonik tako zagotavlja neko določeno (funkcionalno) imuniteto umetnikom oziroma, če smo povsem natančni, vsem tistim, ki »ustvarjajo« ali se »izražajo« v polju umetnosti. Ustava (59. člen) tako govorí o zagotavljanju svobode »umetniškega ustvarjanja«, kazenski zakonik (169. člen) pa pravi, da se ne kaznuje »kdo se o kom žaljivo izrazi v znanstvenem, književnem ali umetniškem delu «(s pomembnim dodatkom: »če se iz načina izražanja ali iz drugih okoliščin vidi, da tega ni storil z namenom zaničevanja«).

Pravni sistemi sodobnih parlamentarnih demokracij imajo torej vgrajene določene mehanizme oz. institute, ki tistim posameznikom, ki se ukvarjajo z določeno, z ustavnopravnega vidika posebej pomembno dejavnostjo, zagotavljajo posebno varstvo. Ta jamstva naj bi uravnotežila kolizije pravic, ki so predvidljive in so tudi pogoste pri opravljanju teh poklicev oz. dejavnosti. Sodna praksa pozna številne primere, ko prideta v kolizijo, denimo, pravica do zasebnosti, časti in dobrega imena ter pravica umetniškega ustvarjanja in izražanja. Takrat mora sodišče tehtati do kam lahko seže slednja, ne da bi pretirano ogrozila druge ustavne pravice. Kot pravi ustavna sodnica Dragica Wedam Lukić (članek je bil objavljen leta 2009 v zborniku Pravna država), »iz odločitev Ustavnega sodišča izhaja, da je treba pri iskanju odgovora na vprašanje, kako daleč seže umetniška svoboda (kot poseben izraz pravice do svobode izražanja) oziroma kje je mejă med to ustavno pravico in ustavno varovanimi osebnostnimi pravicami drugih, med katere spada tudi varstvo časti in dobrega imena, upoštevati specifiko umetniškega ustvarjanja«. Kot kažejo nekateri pomembni primeri ustavne presoje v zadnjih letih, denimo primer Pikalo (knjiga Modri e) in primer Smolnikar (knjiga Ko se tam gori olistajo breze), sodna praksa že kar ustaljeno daje veliko težo prav »specifiki umetniškega ustvarjanja« in je manj naklonjena absolutnemu varstvu osebnostnih pravic, s katerimi ta prihaja navzkriž.

A stvar vendarle ni tako preprosta. Dokler je umetniško udejstvovanje deležno posebne zaščite in se šteje za izjemo od pravila (kakor v že omenjenem primeru 169. člena kazenskega zakonika) imajo sodniki vse možnosti, da prevesijo tehnico v korist pravice do »ustvarjanja« in »izražanja«, kadar je ta v koliziji z neko osebnostno pravico. Težje

rešljivi pa so primeri, ko umetnik s svojim delom pride navzkriž z nekim predpisom, ki izrecno ne navaja umetnosti kot možne izjeme od pravila. Takrat je sodnikova tehnica na novem in velikem preizkušu.

Nekoliko lažja naloga za sodnika je, če s svojim delom umetnik storí nekaj, kar moda vzbuja sume, da gre za prekršek ali celo kaznivo dejanje, vendar samo to dejanje ni še ustrezno sankcionirano v posebnem zakonu. Temu bi lahko rekli tudi pravna praznina, nekoliko bolj metaforično pa tudi divjina, se pravi tisto območje človeškega delovanja, do katerega še ne seže – ali vsaj ne seže v celoti – pozitivna zakonodaja. Za umetniško udejstvovanje je območje te pravne divjine podobno Hakim Beyevi »začasno avtonomni coni« v zgodnjem obdobju interneta. S kopirjenjem novih predpisov in čedalje večji pravni normiranosti nekega družbenega polja se hkrati zožuje »manevrski prostor« umetnika, ki s svojim delom vstopa v neko obliko interakcije s tem družbenim poljem. To nekoliko abstraktno zastavitev problema lahko ponazorimo s primerom izvirne in rekonstruirane predstave Pupilija, papa Pupilo pa Pupilčki.

Kot vemo, eden izmed razvpitih prizorov v tej predstavi je zakol kokoši. To je bil eden izmed razlogov, da je »postaja milice Ljubljana-Center« 20. aprila 1970 prijavila občinskemu sodniku za prekrške člane in članice gledališke skupine. Sedem članov skupine je sodnik kaznoval z zmerno denarno kaznijo, vse druge, ki naj bi – kot je navedeno v odločbi o prekršku – imeli pri vsem tem le podrejeno vlogo, pa je oprostil. Pri tem je pomembno ugotoviti, da je sodnik izrekel kazen samo v delu prijave, ki se je nanašala na kršitev 8. člena takratnega zakona o prekrških zoper javni red in mir, ker skupina gledališkega dogodka predhodno ni prijavila pristojnemu organu. Vse druge elemente policijske prijave, med katerimi sta bila tudi očitka, »da so s svojimi predstavami grobo žalili javno moral« in »da so mučili živali« (pri obojem se je policija sklicevala na zakon o prekrških zoper javni red in mir), je sodnik zavrnil z obrazložitvijo, da »ravnanje obdolžencev nima znakov prekrška«.

Ker takrat še ni obstajal zakon, ki ga danes poznamo pod imenom Zakon o zaščiti živali, je sodnik ugotovil, da očitano dejanje nima znakov prekrška, kajti v takratnem zakonu o prekrških zoper javni red in mir tak prekršek ni bil predviden. Sodnik je torej ravnal v skladu z načelom zakonitosti, kar pomeni, da je nekoga mogoče kaznovati le na podlagi ustreznega pravnega predpisa. Karkoli si že kdo misli o sodiščih v času jugoslovenskega socializma, na podlagi navedene sodbe o prekršku v primeru »Pupilčkov« ne moremo trditi, da sodnik za prekrške ni ravnal v skladu z zakonom.

Šele po predstavi Pupilija, papa Pupilo pa Pupilčki so leta 1978 v Parizu na srečanju

mednarodne zveze za pravice živali sprejeli Univerzalno deklaracijo o pravicah živali. V 70-tih letih prejšnjega stoletja so sprejeli še vrsto konvencij, ki so povezane s humanim ravnanjem z živalmi in ohranjanjem njihovega življenjskega prostora. V Sloveniji je bil Zakon o zaščiti živali sprejet tik pred vstopom v novo tisočletje – 18. novembra 1999. Težava sodobnih »Pupilčkov«, ki so se lotili rekonstrukcije izvirne predstave, je bila v tem, da je med njimi, ki so pripravljali predstavo leta 2006, in takratnimi »Pupilčki«, ki so predstavo uprizerili leta 1969, stal Zakon o zaščiti živali, nekaj pravilnikov in še cela vrsta mednarodnih konvencij, ki jih je ratificirala tudi Republika Slovenija. Ker zakonski predpisi natančno določajo, kdo, kdaj, kako, v katerih prostorih, za katere namene itn. sme pokončati žival, in ker zakonodajalec ni izrecno dovolil zakola ali usmrtilje živali v umetnostne namene, je zelo verjetno, da bi v primeru ovadbe sodišče to dejanje prepoznaло kot mučenje živali ter izvajalcem in producentu naložilo drakonsko denarno kazeno.

Kot lahko vidimo iz tega primera, tudi umetnost deli usodo z drugimi družbenimi dejavnostmi, ki jih legislativa kroji usodo in odmerja prostor (dopustnega) delovanja. A določanje mej dopustnega ne bi smelo biti prepuščeno sodniški, še manj pa pravniški diskreciji; pravna država naj bi bila nasprotje policijski državi, vendar pretirana moč sodne veje oblasti prav tako lahko naredi življenje ljudi povsem neznosno. Kajti zgodba o domnevni politični in vrednosti neutralnosti pravne države je nikoli uresničeni mit liberalne politične teorije. Na to je opozorila tudi Dragica Wedam Lukić (v že omenjenem članku): »Končno je treba upoštevati, da so tudi ustavni sodniki samo ljudje, nekateri z bolj konservativnimi, drugi z bolj liberalnimi vrednostnimi merili. Prav v zvezi s temeljnimi vrednostnimi dilemami pa se vedno znova postavlja vprašanje sodniškega samoomejevanja ali aktivizma: koliko morajo sodniki upoštevati splošno sprejeta vrednostna merila, koliko naj s svojimi odločitvami vplivajo na uveljavitev novih vrednostnih meril.« Primer Pupilija moramo namreč postaviti v širši kontekst pravnih sistemov sodobnih parlamentarnih demokracij, v katerih so mnoge zakonske določbe o zaščiti živali, milo rečeno, prepojene s hipokrizijo in dvojnimi merili. Čeprav ti zakoni prepovedujejo zakol ali usmrtilje živali v umetnostne namene, še vedno dovoljujejo nadzorovane usmrtilite živali v tradicionalnih borilnih prireditvah (npr. bikoborbe), pri lovju, v religiozne namene (t. i. obredni zakol), za potrebe naravoslovnih muzejev, za opravljanje poskusov, v znanstvenoraziskovalne namene, v izobraževalne namene in podobno.

V slovenski zakonodaji in v pravu Evropske unije so zlasti poskusi na živalih in uporaba živali v znanstvenoraziskovalne namene podrobno obdelani in normirani. Ključno

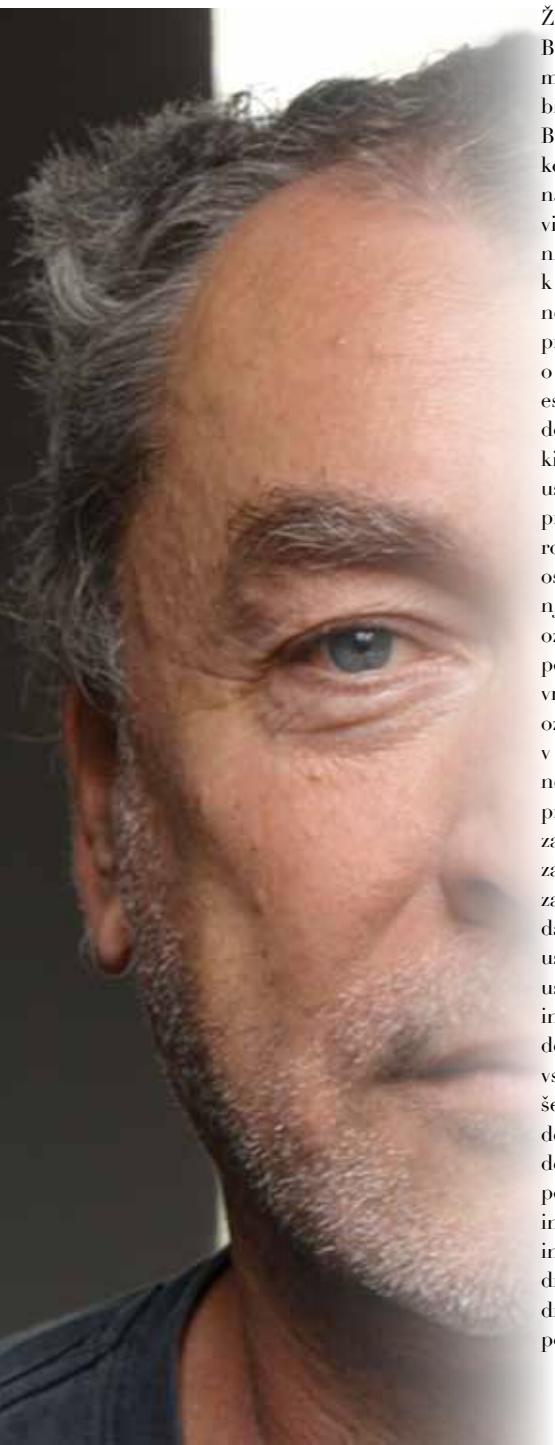
Vlasta Delimar, *Looking for a Woman / Močnina žensnosti*,
photo by Milan Božič

vodilo pri tem je, da cilj opravičuje sredstva, kajti v skladu z 21. členom slovenskega Zakona o zaščiti živali je uporaba živali (v tem primeru vretenčarjev) za znanstvenoraziskovalne poskuse dovoljena, »če se pričakuje, da bo trpljenje živali etično sprejemljivo v primerjavi s pričakovanim dosežkom« in »če se pričakuje, da bodo rezultati izjemnega pomena za človeka ali živali ali za rešitev znanstvenih problemov«. Po drugi strani pa ta zakon docela ignorira umetnostno prakso in glede tega ne dopušča prav nobenih izjem, saj se pokončanje katerekoli živali na odru avtomatično šteje za kršitev zakona. Težava je verjetno v tem, da si zakonodajalec predstavlja umetnostno prakso kot dejavnost, ki naj bi stregla predvsem zabavi in sprostiti njenih konsumentov. Morda res drži, da je umetnost v veliki meri prav to, če imamo v mislih dominacijo zabavne industrije v svetovnem merilu, a to še ni zadostni razlog, da se kot tako ožigosa tudi tisto umetnostno produkcijo, ki teži k ustvarjanju prav nasprotnega učinka. Kot zgovorni primer lahko navedemo hrvaški Zakon o zaščiti životinja, ki prejudicira, da so predstave, v katerih med drugimi (človeškimi) akterji nastopajo tudi živali, nujno namenjene zabavjanju občinstva. Predstave in performansi Hermanna Nitscha z ritualnim žrtvovanjem živali, tesnobni performansi Günterja Brusa, v katerih je pohabljal in trpinčil lastno telo, zakol kokoši v angažirani predstavi Pupilija, papa Pupilo pa Pupilčki, zakol petelina v družbenokritičnem performansu Vlaste Delimar, zakol teleta v mučnem performansu Franca Purga in še bi lahko naštěvali – mar bi za te dogodke lahko rekli, da je njihov poglaviti cilj »zabavjanje

občinstva? In ali niso ti performativni dogodki, bolj kot zabavi, namenjeni obuditvi gledalčevega kritičnega mišljenja? Poanta teh dogodkov namreč ni zabavanju marveč povедano z naslovom znanega Handtkejevega dramskega besedila »zmerjanju občinstva«. V topoumno zabavo zazibani gledalec bržkone ni vreden življenja niti ene same uboge »serijsko spitane« kure, žrtvovane na gledališkem odru, toda občinstvo, ki se po ogledu predstave počuti »oklofutano« in gledališče zapusti z občutkom, da s stvarmi, ki so na videz samoumevne, vendarle nekaj ni v redu, je stvar širšega družbenega interesa in je zato tudi vredno premisliti, do kod sega pravica umetnika, da preizkuša družbene norme, ki so kristalizirane v pravnih normah in pravni praksi določene družbe.

Zorici je všeč Zabludovsky in nam je všeč Zorica

Zvonimir Dobrović

Željko Zorica je tisto, kar umetnost na Balkanu dela pomembno. Njegovo ime morda ni tako dobro znano, kot bi moralo biti, niti v umetnostnih ustanovah na Balkanu, kaj šele v Evropi. Željko Zorica je konstanta umetniške scene na Hrvaškem in na Balkanu že od leta 1976, njegov vpliv na vizualne in uprizoritvene umetnosti pa še ni zadovoljivo priznan. Kar Zorica prispeva k umetnostnemu obzorju v tej regiji, je nenehna konceptualizacija umetniških praks (in produktov). Njegovo razmišljanje o umetniških praksah je postalo neke vrste estetika. Njegovo delo funkcioniра izjemno dobro v balkanskem kontekstu in v pogojih, ki so na voljo nekomu, ki v glavnem ustvarja brez inštitucionaliziranega priznanja oziroma, če smo natančneje, na robu le-tega. Njegova umetnost cveti na osnovi ideje o sebi. Nastane v trenutku; njena produkcija ne potrebuje realizacije oziroma od nje ni odvisna. To dejstvo popolnoma vrže iz tira celoten sistem in vrne moč umetniku. Pomanjkanje sredstev oziroma priložnosti je nemudoma vtisnjeno v delo kot tako. Vsaka zavrnitev in vsaka nemožnost produkcije postaneta del produkcije kot take, kar delo nujno približa zaključnosti – čeprav cilj ni konec, temveč začetek ustvarjanja. Ustvarjanju kot globoko zasebnemu procesu ni treba postati javno, da bi postalo »delo«. Željku Zoricu je uspelo, da je premagovanje ovir, na katere ustvarjalne pobude naletijo v vseh smereh in na vseh ravneh, spremenil v integralen del svojega dela – vse je dokumentirano in vse je verodostojen vir navdaha oziroma, še bolje, izostrene perspektive. Mešanje dejstev in fikcije je bilo jedro njegovega dela že dolgo pred tem, ko je ta prijem postal popularen med umetniki v Evropi, in on to že od nekdaj počne elegantnejše in z več humorja kot, najbrž, kdor kolik drug. Neumorno dokumentiranje življenja dr. Hansa Christiana Zabludovskega je postalo eden od njegovih zaščitnih znakov.

H. C. Zabludovsky je izmišljen lik, čigar intelektualna briljanca in srečni udarci usode so vplivali na pomembne zgodovinske trenutke. Zorica je interpret njegovega življenja in dela, ki vedno znova odkriva nove primere tega, kako je Zabludovsky vplival na naša življenja in spremeni potek zgodovine. Sledove in resnice tega lika najdemo v obliki spominskih plošč na mnogih javnih lokacijah, ki so tako postale resnična prizorišča nekega pomembnega dogodka v zgodbi o Zabludovskem.

To je le bežna skica Željka Zorice in njegovega razdiralnega učinka na ustavljen in zadušljiv odnos med (inštitucionaliziranim in z dedičino obsedenim) središčem in njegovim (neodvisnim, sodobnim, inovativnim) obrobjem v balkanski umetnosti in kulturi.

V umetniški produkciji na Balkanu je še vedno navzoč močan občutek odpora, nuje, surovosti in neposrednosti in ta reakcija vse to naredi še sodobnejše, zanimivejše in še bolj edinstveno.

Zamislite si sodobno uprizoritveno delo z Balkana, ki je podobno kateri koli drugi evropski predstavi. Je to najvišji cilj? Stapljanje z okoljem. Ker smo verjetno zelo oddaljeni od te resničnosti, mar ni to zgolj poudarjanje našega pomanjkanja sredstev, izobraževanja na področju sodobnih umetnosti in spodbudnih priložnosti za mlade umetnike? To stališče jemlje pogum. Toda umetniki, kot je Željko Zorica, vse to spremenijo – in izboljšajo.

BCC IS A JOINT PROJECT OF

Asocijacija Kulturanova

Drugo more

Frakcija Performing Arts Journal

Maska (Institute for Publishing,
Production and Education)

Perforacije

Tanzelarija, organisation for the promotion
of contemporary dance in BiH

TkH platforma

Stanica

BCC IS DISTRIBUTED FOR FREE IN

Bosnia and Herzegovina, Croatia,
Macedonia, Slovenia and Serbia

SUPPLEMENT OF MASKA,
PERFORMING ARTS JOURNAL

ISSN 1318-0509

PUBLISHED BY

Maska (Institute for Publishing,
Production and Education)

Metelkova 6, 1000 Ljubljana, Slovenia

Phone +386 1 4313122 Fax +386 1 4313122

E-mail: info@maska.si

www.maska.si

For the publisher: Janez Janša

Subscription and distribution:
ana.ivanek@maska.si

ISSUES 1 AND 2 EDITED BY

Zvonimir Dobrović

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

Dragana Alfirević

Mila Čuljak

Ivana Ivković

Janez Janša,

Davor Mišković

Nevena Redžić

Iva Srđanov

Milan Vračar

Jasmina Založnik

ART DIRECTOR

André von Ah

ENGLISH LANGUAGE EDITOR

Kat Bowman

MASKA, PERFORMING ARTS JOURNAL

IS FINANCIALLY SUPPORTED BY

the Slovenian Book Agency.

BCC IS FINANCIALLY SUPPORTED BY

the Ministry of Culture of the
Republic of Slovenia.